

UDRUŽENJE
PEDAGOGA
CRNE GORE

OSNOVNE METODIČKE SMJERNICE ZA ORGANIZACIJU I SPROVOĐENJE UČENJA NA DALJINU U USLOVIMA VANREDNIH OKOLNOSTI

© Jelena 2020

Osnovne metodičke smjernice za organizaciju i sprovođenje učenja na daljinu u uslovima vanrednih okolnosti

Autorke:
Katarina Vučinić-Marković, Vanja Rakočević, Olivera Marković

Recezent:
Prof. dr Saša Milić

Izdavač:
Udruženje pedagoga Crne Gore

Idejno rješenje korice:
mr Jelena Ivanović

Grafičko oblikovanje i dizajn:
Aleksandra Kovačević

Podgorica, 2020.

Sadržaj

Uvod	4
Koncept učenja na daljinu u našim okolnostima	5
Prednosti i nedostaci učenja na daljinu	7
Iskustva klasične nastave koja se mogu iskoristiti u E-učionici	8
Planiranje	8
Realizacija	9
Uloga nastavnika u realizaciji učenja na daljinu	10
Podrška i uloga roditelja/staratelja u konceptu učenja na daljinu	11
Praćenje i ocjenjivanje	13
Alati koji se preporučuju za korišćenje u E-učionici	16
Literatura	20
Udruženje pedagoga Crne Gore	22

Uvod

Prekid klasične nastave, kao dio mjera protiv širenja korona virusa, i uvođenje novog načina rada – učenja na daljinu, zahtijeva mnogo veću stopu uključenosti svih koji su obuhvaćeni vaspitno – obrazovnim procesom. Za vrijeme ovog izuzetnog režima, Ministarstvo prosvjete, kao i uprave u školama, a u skladu sa uslovima i mogućnostima koje imaju, ohrabruju nastavnike da podstaknu učenike na samostalno učenje kod kuće. U vrlo kratkom periodu bili smo prinuđeni da razvijamo i usavršavamo novi koncept učenja – učenja na daljinu (viber grupe, e-platforme, mejling liste, pa čak i običan sms). Svjedoci smo da raspoložive resurse nemaju ni svi nastavnici, pa ni svi učenici, tako da su te barijere ublažene omogućavanjem da se učenje odvija i putem televizijskih kanala. Za mnoge od nas, podjednako učenike, nastavnike i roditelje, ovo je potpuno nov koncept.

Da bi učenje na daljinu imalo svoj puni efekat, potrebno je da učenici, kao i nastavnici, kod kuće imaju raspoložive tehnološke resurse (pametni telefon, tablet, računar i pristup internetu) koji će im omogućiti ovakav način rada. Jednako značajno, i jedni i drugi moraju posjedovati određena znanja i vještine koje će im omogućiti da ovakvu nastavu organizuju, odnosno da je prate.

Učenje na daljinu zahtijeva ozbiljnu organizaciju i planiranje. Ključni faktor u svemu je dobra komunikacija unutar cijelog obrazovnog sistema, kao i način prilagođavanja novonastaloj situaciji. Ono što je važnije od svega toga jeste činjenica da u ovoj situaciji moramo voditi računa o realnim potrebama djece. Ovdje se ipak sprovodi obrazovni proces u vanrednim okolnostima – uslovi za rad nisu laki ni učenicima, ni nama. I jednima i drugima potrebni su razumijevanje, strpljenje i ohrabrenje.

U želji da damo doprinos prevazilaženju prepreka na koje smo naišli i podržimo nastavnike koji u ovom trenutku daju nevjerovatan doprinos da podstaknu učenike na učenje, pripremile smo kraći pregled koncepta učenja na daljinu i prilagodile ga našim okolnostima. Smjernice su pripremljene u svega nekoliko dana i samo su polazna osnova za dalje razumijevanje metodike učenja na daljinu. Preporučujemo timski pristup u pripremi i organizaciji učenja na daljinu, u okviru istih i srodnih stručnih aktiva i u saradnji s pedagoško-psihološkom službom i IKT koordinatorom, i to ne samo unutar jedne škole. Ovaj pristup nam nudi priliku, ne samo da budemo efikasni i ekonomični, već i da učimo jedni od drugih. Moramo naglasiti da naši partneri, i u ovom poslu, moraju biti roditelji i učenici, zato je njihove potrebe i sugestije potrebno pažljivo oslušivati i uvažavati.

Autorke

Koncept učenja na daljinu u našim okolnostima

Učenje na daljinu

- oblik nastave koji se isključivo povezuje s učenjem putem informaciono-komunikacionih tehnologija i internetom kako bi se učenicima omogućilo učenje iz svog doma, u vrijeme kada njima odgovara, i tempom koji oni odrede

Mješovita nastava

- kombinuje klasičan rad u učionici i samostalan rad učenika kod kuće uz pomoć IKT s ciljem da se upute na dodatne sadržaje, izvore ili individualizovane materijale i rade shodno svojim ličnim mogućnostima

Klasična nastava uz pomoć IKT

-koriste se neki od programa za pisanje ili kreiranje prezentacija, multimedijalni sadržaji, različiti alati za testiranje ili e-pošta kako bi se nastava učinila zanimljivijom i učenici motivisali za rad

Obrazovanje zasnovano na učenju na daljinu mora biti zasnovano na principima koji su važni u cjelokupnom sistemu obrazovanja. **Iako svaka škola ima slobodu da, shodno svojim potrebama i mogućnostima, kreira aktivnosti učenja na daljinu i upravlja njima u vanrednim okolnostima, očekivano je da uzme u obzir iste principe, radna i etička načela koja su specifična za njihove učenike u učenju na daljinu.**

Učenje na daljinu se realizuje po unaprijed utvrđenom planu, podrazumijeva postojanje pravila kako se realizuje, način praćenja i ocjenjivanja usvojenog znanja. **Kreirani nastavni planovi su okvir za nastavak rada u našim uslovima, ali je nerealno očekivati njihovu potpunu realizaciju. Svjesni brojnih nepovoljnih okolnosti u kojima borave naši učenici ovih dana, a koji su kako tehničke, tako i psihološke prirode, poželjno bi bilo da se izdvoje i jasno konkretizuju prioritetne oblasti/ciljevi/ishodi na koje ćete se fokusirati u radu s učenicima (na nivou aktiva, timski).**

Korišćenjem IKT (informaciono-komunikacione tehnologije), svima koji uče, omogućeno je sticanje znanja i vještina iz različitih oblasti iz svoje kuće ili prostora koji sami odaberu, u vrijeme kada njima najviše odgovara. **Rad u postojećim okolnostima dodatno je otežan jer, ni našim učenicima, a ni nama, ovaj način učenja nije slobodan izbor. Ipak, u obavezi smo da prihvatimo ovakav vid učenja i iskoristimo raspoložive resurse kako bi na što kvalitetniji način realizovali vaspitno-obrazovni proces. Kako bi taj**

proces olakšali, mišljenja smo da raspored dnevnih aktivnosti učenika (raspored časova) treba prilagoditi. Jedna od mogućnosti je skraćenje dnevnog broja časova na način da se rasporede nastavni predmeti čiji su sadržaji neophodni za nastavak učenja na budućim nivoima obrazovanja, dok predmete koji se svrstavaju u kategoriju vještina i umjetnosti možemo iskoristiti za relaksaciju, razonodu i kreativno zanimanje .

Nastavnik¹ u procesu učenja na daljinu treba biti spreman da prihvati novu ulogu. U ovom procesu on je taj koji facilitira procesom učenja i tome prilagođava strategije rada. Učenje na daljinu je izazov za nastavnike koji će u punom smislu primijeniti u praksi koncept cjeloživotnog učenja koji, između ostalog, podrazumijeva prilagođavanje brzim promjenama i transfer znanja putem novih kanala učenja uvažavajući prethodno iskustvo, znanja i vještine i njegujući lični stil nastavnika.

Učenje na daljinu, pored toga što ima prednosti kada je u pitanju dostupnost, ima brojne pogodnosti koje utiču na povećanje kvaliteta nastave i nastavnih sadržaja. **Dobar nastavnik u procesu učenja na daljinu motivisan je da unapređuje svoja znanja i vještine, koristi postojeće resurse i aktivno traži odgovore i rješenja na pitanja i probleme kreirajući raznovrsne sadržaje i mogućnosti za učenje.**

¹Nazivi zanimanja i titula u muškom rodu odnose se i na ženski rod.

Prednosti i nedostaci učenja na daljinu

Učenje na daljinu i organizacija nastavnog procesa uz pomoć IKT ima brojne prednosti, ali i nedostatke. **U momentu kada smo s ustaljenog načina rada i, iz klasične, svoje aktivnosti preselili u viruelnu učionicu, značajno je imati na umu i prednosti i nedostatke ovakvog načina rada kako bismo preispitali očekivanja od učenika, ali i sopstvena.** Takođe, sagledati i razumjeti nedostatke kako bi pronašli odgovarajuće modele da se prepreke uspješno prevaziđu, jednako je važno kao i biti svjestan brojnih prednosti i po povratku u učionice, zadržati ono što nam se u praksi pokazalo kao uspješno i efikasno u radu s učenicima.

Prednosti	Nedostaci
Učenje se ne vezuje za određeni prostor ili dostupnost nastavnika. Obrazovni resursi dostupni su većem broju ljudi.	Učenje na daljinu zahtijeva od učenika i nastavnika određena predznanja i vještine iz oblasti informacionih tehnologija kako bi se mogli koristiti istim, kao i posjedovanje računara ili mobilnog telefona sa pouzdanom internet vezom.
Mogućnosti softvera i interneta će činjenice približiti na interesantan i učenicima vizuelno dopadljiv način.	Samostalan rad bez žive interakcije lako može dovesti do pada koncentracije onog koji uči.
Materijali koji su na internetu uvijek su dostupni učenicima koji duže izostaju sa nastave ili iz nekog razloga nijesu prisustvovali času, kao i onima kojima je potrebno više ponavljanja ili dodatna objašnjenja. Učenici imaju više vremena da razmisle i da daju povratnu informaciju; učenicima koji su povučeni takođe odgovara ovaj način rada.	Učenici se moraju sami motivisati, biti dobro organizovani i samostalni u radu što može dovesti do slabih rezultata učenja.
Učenici imaju mogućnost da proces učenja planiraju shodno svojim mogućnostima i da prate svoj lični tempo rada i specifične mogućnosti ili interesovanja. Učenje na daljinu im omogućava da razviju vještine samodiscipline i nauče da upravljaju svojim vremenom i samostalno raspoređuju obaveze.	Prednosti koje ima direktan kontakt učesnika u procesu učenja, mogućnost razmjene mišljenja, pitanja, komentare, teško može nadomjestiti bilo kakvo učenje na daljinu. I u ovom slučaju, nedostatak samodiscipline i odgovornosti može dovesti do slabih rezultata učenja.
Direktan rad s nastavnikom 1na1.	Dodatna izolovanost učenika.
Strategije učenja pospješuju interakciju i diskusiju na relaciji učenik-nastavnik i učenik-učenik; okruženje u kom se uči više je skoncentrisano na učenika; smanjuje se pasivna uloga učenika koji sluša predavanje nastavnika. Učenicima se nude dodatne liste za učenje, materijali i internet izvori.	Učenje na daljinu ima potpuno drugačija pravila nego rad u učionici, zbog toga način planiranja i organizacije gradiva koji se usvaja uz pomoć IKT, traži dodatno stručno usavršavanje nastavnika. Rezultati učenja na daljinu prate se i ocjenjuju na specifičan način što traži dodatno angažovanje nastavnika i odgovornost učenika.
Veća uključenost roditelja/staratelja koji imaju bolji uvid u nastavne sadržaje, rokove, obaveze.	Roditelje/staratelje koji i inače slabije prate školske obaveze i postignuća djece, učenje na daljinu neće dodatno motivisati da se uključe. S druge strane, jedan broj roditelja može biti pretjerano zahtjevan i kritičan u odnosu na poslate materijale.

Iskustva klasične nastave koja se mogu iskoristiti u E-učionici

Svaka aktivnost koja se dešava u formalnom vaspitno–obrazovnom procesu podrazumijeva planiranje, realizaciju i evaluaciju sprovedenih procesa i rezultata rada. Planiranje je prvi važan korak koji se sprovodi kako bi se svi učesnici u procesu podstakli da na racionalan i efikasan način usklade ciljeve, resurse za rad i učesnike u vaspitno-obrazovnom procesu. Učenje na daljinu uz pomoć IKT, a još i ako se odvija u nekoj situaciji koja se iz različitih razloga procjenjuje kao vanredna, mora biti planirano, realizovano po jasnim pravilima i evaluirano.

Planiranje

Planiranje učenja na daljinu treba da predvidi: odabir i organizaciju nastavnih sadržaja, vrstu aktivnosti uz pomoć koje se sadržaji prenose i način kako pratiti ili ocijeniti rezultate učenja.

- **Nastavni plan** treba da bude realan i ostvarljiv, da odgovara uslovima u kojima će se realizovati i mogućnostima grupe učenika koja će u tome neposredno učestvovati.
- Program iz jednog nastavnog predmeta predviđen za jednu nastavnu godinu ne bi trebalo posmatrati i **organizovati** kao što to radimo u klasičnoj učionici na mjesec i nedjelje, već **izdvojiti nastavne teme i oblasti** koje se procjenjuju kao veoma važne za neometan nastavak učenja na budućim nivoima obrazovanja. Izdvojiti sadržaje koji se procjenjuju kao složeni za samostalno savladavanje učenika, ali i kao pogodni za učenje uz pomoć IKT.
- **Nastavne sadržaje i materijale** biramo u skladu s ciljevima teme/oblastima i tom prilikom treba voditi računa i o povezanosti sadržaja u okviru jednog nastavnog predmeta, ali i povezanosti sa drugim nastavnim predmetima. U načinu planiranja i izdvajanju tema koje će se obrađivati uz pomoć IT alata, posebno do izražaja dolazi pažljiva korelacija s drugim nastavnim predmetima. Kada govorimo o korelaciji, naglašavamo da se mora pažljivo pratiti kako vertikalna, tako i horizontalna povezanost na nivou predmeta i razreda. Izdvajanje odgovarajućih sadržaja koje ćete ponuditi učenicima uz pomoć IT alata možete uraditi sami ili uz konsultacije sa kolegama iz Stručnog aktiva. Bez obzira na to kako ćete to raditi, morate imati na umu: učenik je u središtu nastavnog procesa i njegove mogućnosti da usvaja i prati sadržaje koji nemaju živu interakciju različite su i zavise od uzrasta i vještina da koristi IT alate koje mu nudite.
- Osmislite **aktivnosti učenika**, kroz koje oni, individualno ili u grupi, ostvaruju ciljeve teme/oblasti. Poželjno je da aktivnosti budu praktične i vezane za temu.
- Za sve definisane aktivnosti učenika odredimo **jasno definisane rokove** (do kada aktivnost mora biti obavljena), **resurse** za njenu realizaciju i osmišljene **kriterijume za praćenje i ocjenjivanje**.

Ne zaboravite da je snimljeni materijal koji se emituje na TV kanalima u okviru koncepta učenja na daljinu „Uči doma“ (#učidoma) izuzetno dragocjen resurs, a uz to i trenutno najdostupniji svoj djeci. Materijal je takođe dostupan i na istoimenom [vebsajtu](#).

U uslovima kao što su trenutni, a kada više nastavnika istovremeno radi s jednim učenikom, kao što je to posebno slučaj u predmetnoj nastavi, veoma je važno odmjeriti opterećenost učenika - kako materijalima za učenje, tako i zadacima koje treba da uradi.

Kao što se pripremamo za realizaciju časova u klasičnoj učionici, potrebno je napraviti određene pripreme i za časove u virtuelnoj učionici. U učenju na daljinu koriste se tzv. **scenariji za učenje** koji se blago razlikuju od nama poznatih scenarija za čas. U ovom trenutku trebamo biti ekonomični i realni u pogledu obima posla koji nastavnici obavljaju kako bi učenje na daljinu funkcionisalo, te se za pripremu može koristiti scenario za čas uz fokus na organizaciju svog rada u cilju podsticanja učenika na samostalan rad i istraživanje.

Scenario će vam poslužiti kako bi predvidjeli nivo složenosti sadržaja koje predstavljate učenicima, ciljeve/ishode učenja, vrstu aktivnosti ili IT alata koje ćete koristiti, vrstu podrške koju ste predvidjeli da ponudite učenicima (konsultacije, upućivanje na literaturu, film, prezentaciju, linkove...). U scenariju treba predvidjeti materijale i zadatke koje dajete učenicima.

Scenario za učenje obično daje odgovore i na sledeća pitanja:

- Koji je to model za praćenje napredovanja učenika i kako učenicima dati povratnu informaciju?
- Da li fokus treba staviti na ocjenjivanje ili praćenje napredovanja?

Realizacija

Realizacija učenja na daljinu odvija se u skladu sa propisanim „Smjernicama u organizaciji učenja na daljinu“ koje je pripremio Ministarstvo prosvjete. Smjernice su, između ostalog, ukazale na **značaj međusobne komunikacije svih zaposlenih** (uprava škole - pedagoško-psihološke službe - stručni aktivni - odjeljenjska vijeća - odjeljenjski starješina - predmetni nastavnici) radi kvalitetnog planiranja, organizacije i realizacije vaspitno-obrazovnog procesa, ali i **redovne komunikacije s roditeljima**, posebno od strane odjeljenjskih starješina.

Kada je u pitanju realizacija učenja na daljinu, ključna je osposobljenost nastavnika i učenika da koriste IT alate, ali ne smijemo zanemariti ni ostale faktore: uzrast učenika, uslove za rad (pristup internetu i tehnička oprema), porodične okolnosti (saradnja s roditeljima/starateljima, njihova podrška, trenutne radne angažmane i sl.).

Bilo da je riječ o komunikaciji s roditeljima ili učenicima, preporuka je da se uspostavi ritam koji će podrazumijevati vremenski interval u kojem će roditelji/staratelji, odnosno učenici, od nastavnika dobiti instrukcije, kao i interval kada će nastavnicima dostavljati na uvid završene radove, nakon kojih će nastavnici vršiti evaluaciju istih i slati povratne informacije.

Uloga nastavnika u realizaciji učenja na daljinu

Kao i u klasičnoj nastavi, a posebno u učenju na daljinu pod ovim uslovima, **nastavnik pruža dvostruku podršku: akademsku i neakademsku.**

Neakademska podrška je u ovom trenutku možda čak i važnija i odnosi se na pomoć učenicima da poboljšaju vještine i kompetencije potrebne da lakše i efikasnije realizuju zahtjeve nastavnog programa i zadatke koji su im postavljeni. Najveći dio ove podrške realizuje se kroz savjetovanje koje se svodi na: informisanje, komentarisanje, objašnjavanje.

Akademska podrška obuhvata čitav niz aktivnosti: na jednoj strani su one koje su povezane s predmetom i zavise od sadržaja i materijala, a na drugoj su aktivnosti koje zavise od samog nastavnika. Neke od najvažnijih u fazi realizacije su: objašnjenje sadržaja nastavnog materijala, podsticanje učenika da napreduju u učenju, razvoj sposobnosti za učenje i istraživanje.

U tom smislu, nastavnik, pored slanja materijala, učenicima daje dodatna objašnjenja nekih težih djelova nastavnog materijala, i kao i u klasičnoj nastavi, u toku njihovog rada i učenja, provjerava da li su aktivni ili ne, motiviše ih da samostalno uče (na koji način da uče), daje uputstva vezana za korišćenje materijala (u udžbenicima, literaturi, na internetu, TV predavanja, gdje da traže materijale, koje resurse da koriste i sl.). Podstiče ih da samostalnim aktivnostima obogate svoje znanje u okviru proučavane teme (npr. navodi interesantne primjere, šalje dodatne materijale za čitanje).

Stil rada nastavnika, kao što smo već naglasili, mijenja se. **Poželjno je da nastavnik u ovom procesu učenja na daljinu bude otvoren, fleksibilan, iskren, pokaže razumijevanje – ovo će mu pomoći da nadomjesti svoje fizičko prisustvo u E-učionici.**

U virtuelnim učionicama treba **stvarati atmosferu u kojoj je učenicima ugodno da učestvuju.** Nekoliko savjeta kako to postići:

- Ojačajte komunikaciju s učenicima, posebno s onima koji se rjeđe uključuju u zajedničke diskusije (npr. putem ličnih poruka/emailova);
- Podržite saradnju među učenicima (kao što smo navele, ne izbjegavajte da im dajete zadatke u paru/grupi);
- Stvarajte mogućnosti za aktivno učenje (mogućnosti za to nam pružaju brojni IT alati, ali i projektna nastava i različiti grupni istraživački zadaci);
- Pokušajte da dajete pravovremene povratne informacije (potrebno im je da vide rezultat svog rada, da znaju kako napreduju u učenju);
- Ne zaboravite da morate jasno objasniti pravila praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja njihovog rada.

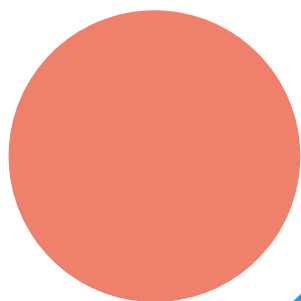
Podrška i uloga roditelja/staratelja u konceptu učenja na daljinu

Kako u klasičnoj nastavi, tako i u učenju na daljinu, uloga roditelja/staratelja je da pomogne djetetu da dobije dobro obrazovanje i, istovremeno je i ključna i neophodna. **Roditelji su u ovom trenutku naši najvažniji saveznici:** oni su poput trenera svojoj djeci, i bez obzira na uzrast, motivišu i podržavaju ih kroz proces učenja. Roditelji postavljaju pravila - oni kontrolišu okruženje u kući i stvaraju uslove za učenje, podsjećaju ih na izvršavanje obaveza, pomažu im da se bolje organizuju, prate njihov rad. Ovo je nešto što mi inače svakodnevno radimo u učionici, sada kroz sopstvene E-učionice, ali najveći dio ovih obaveza ipak je na njima.

Činjenica je da što su roditelji više uključeni, to će i uspjeh učenika biti bolji. Ipak, u svemu ovome mora se naći **mjera između pružanja prevelike podrške i zapostavljanja obaveza djece.** U prvom slučaju, ukoliko roditelji/staratelji pretjerano pomažu djeci u izvršavanju domaćih zadataka, a da to nije u skladu s njihovim uzrastom, ne pružaju im mogućnost da uče i postignu samostalno uspjeh. U drugom slučaju, a posebno u ovim okolnostima, postoje brojni razlozi i prioriteti koji dovode do djelimičnog ili potpunog ignorisanja obaveza djece (posao, bolest, različite porodične prilike...). Ipak, jedno je sigurno: neuspjeh učenika najčešće je zagarantovan ukoliko dijete ne dobija podršku i usmjeravanje u kući. Na nama je da i ovoga budemo svjesni u radu s djecom i pokušamo da im pružimo veću podršku.

Od prelaska na koncept učenja na daljinu i **uloga roditelja/staratelja se promijenila.** Ova uloga donosi i nova očekivanja od njih: da istovremeno realizuju svoje obaveze na poslu/od kuće, a kod kuće djeci da budu animatori, treneri, stručnjaci za informacione tehnologije... Mnogi će se složiti da su roditelji postali i nastavnici amateri, a posebno djeci u nižim razredima: uključeni su u razne viber grupe, podržavaju učenje djece putem tehnologije (npr. Google učionica, emaila), objašnjavaju, traže informacije, prate učenje i izradu domaćih zadataka. **A roditelji/staratelji moraju znati da nisu sami u tom procesu.** Uvijek se mogu obratiti nastavnicima, odjeljenjskom starješini i pedagoško-psihološkoj službi za podršku u ovom procesu. Posebno sada, kada je zbog vanrednih okolnosti pojačan stres zbog zdravlja i bezbjednosti članova porodice, kao i novog koncepta učenja na daljinu i održavanja radnih navika. Važno je da im je u ovakvim kriznim momentima dostupna pomoć oko organizacije školskih i ostalih aktivnosti, kao i pomoć za prevazilaženje stresa. Samo dobra i kvalitetna organizacija, kao i plasiranje tačnih i provjerenih informacija, u našem slučaju informacija i objašnjenja vezanih za školu i školske obaveze, mogu rezultirati uspjehom.

Pored ogromnog posla koji obavljaju nastavnici i odjeljenjske starješine, u ovom procesu je **potrebna maksimalna podrška pedagoško-psihološke službe**. Pored doprinosa u osmišljavanju, realizaciji i praćenju koncepta učenja na daljinu svake škole ponaosob, zaposleni u ovoj stručnoj službi mogu dati doprinos i kroz online konsultacije/savjetodavni rad za učenike i roditelje, ali i kroz dodatnu podršku učenicima kreiranjem različitih online prilika i mogućnosti. Moramo napomenuti da u ovom burnom i do sada neviđenom vremenu, kada su djeca dobar dio dana zbog školskih obaveza ispred ekrana (TV, mobilni telefon, računari), ipak **treba uspostaviti neku ravnotežu**. Na primjer, ako dijete u jutarnjim satima provodi vrijeme u učenju uz uređaje, u popodnevним satima se treba relaksirati kroz: crtanje, slušanje muzike, fizičke vježbe, čitanje stripova, knjiga i sl. Naravno, ne smijemo zaboraviti ni veću izloženost i rizik od **raznih oblika elektronskog nasilja** zbog povećane upotrebe interneta. Zanimljive i korisne sadržaje o zaštiti učenika od elektronskog nasilja možete pronaći na Školskom portalu – Portalu za nastavnike ([Bezbijednost djece na internetu](#)).

Praćenje i ocjenjivanje

Vjerujemo da je ocjenjivanje jedan od problema koji vas je najviše zaokupio ovih dana. Učenje na daljinu zahtijeva nove strategije učenja/nastave, pa samim tim i nove tehnike praćenja i vrednovanja znanja učenika, a prije svega **pomjeranje fokusa sa sumativnog na formativno ocjenjivanje**. Kao što prilagođavamo ciljeve/ishode, sadržaje i materijale, jer to rad na daljinu podrazumijeva iz mnogo razloga, tako se i **ocjenjivanje prilagođava**, odnosno ne prate standardne forme. Dosta toga se može preuzeti iz klasične nastave, ali ne i doslovno sve preslikati.

Kao i svakoga puta kada započinjete rad u novom odjeljenju/razredu i kada objašnjavate učenicima koje oblasti i teme ćete obuhvatiti, kako će se nastava izvoditi, objašnjavate im i koje su im obaveze, a koji su kriterijumi ocjenjivanja. Tako i u ovom slučaju, novi klasifikacioni period možete započeti s **jasno definisanim aktivnostima u određenoj sedmici – šta, ko, do kada, ali i kako vrednovati njihovo znanje**. Ukoliko se nastava do kraja nastavne godine bude odvijala putem učenja na daljinu, poželjno je pripremiti se na ovaj način, a učenicima od početka dati informacije šta se od njih očekuje. U tom slučaju, konačne zaključne ocjene mogu biti zasnovane na rezultatima koje su učenici postizali prije obustave klasične nastave, ali i njihovog učešća i rezultata u procesu učenja na daljinu.

Dodatno, učenicima treba objasniti kriterijume praćenja kako bi oni sami mogli sebe da procjenjuju. Svaki nastavni materijal za učenje na daljinu bi trebalo da sadrži pitanja za samotestiranje.

Preporuke za praćenje vrednovanja i ocjenjivanje učenika u našim uslovima:

- Kao i u učionici, vrednujte njihov **odnos prema radu, trud i ažurnost** u praćenju instrukcija, traženja pojašnjenja, slanja rezultata rada, poštovanja dogovora... U praksi se dešava da većinu zadataka koje učenicima šaljemo iz matematike, jedan broj učenika ne umije sam da riješi. Nema potrebe baviti se time da li će ih prepisati od nekog drugog učenika ili će im roditelji pomoći da ih odrade. Vrednujte njihov trud da odrade nešto i ispoštuju ono što tražite od njih. Naravno, prisutnost u vrijeme konsultacija koje zakazujete u formi pitanja ili razgovora se takođe vrednuje u učenju na daljinu.

U okviru učenja na daljinu, preporučuje se da se, umjesto krajnjeg ocenjivanja (pisani ili usmeni ispit), ocjenjivanje podijeli na sedmice – svaka aktivnost učenika ocjenjuje se bodovima, koji se sumiraju i na kraju, na osnovu kriterijuma ocenjivanja, definiše ispitni rezultat – npr. 70 - 84% bodova donosi ocjenu 4. Takav pristup poznat je pod terminom **gejmifikacija (sakupljanje bodova)**. Ovo može biti jedan od načina na koji ćete vrednovati njihovu aktivnost i trud.

U toku online kontakta **postavljajte pitanja i očekujte odgovore od učenika** (npr. koristite Skype, Zoom). Neformalno ocenjivanje u toku učenja je neka vrsta pokazatelja učeniku o tome koliko napreduje u savladavanju nastavnog gradiva. Kako u klasičnoj nastavi, tako i u ovom slučaju, **vrednovanje učeničkog znanja mora biti kontinuirano**.

- Učenici moraju **redovno dobijati i povratnu informaciju o rezultatu njihovog rada**, u kom god on obliku bio. Sugestije su važne i kako bi im se održala pažnja i motivacija za rad.
- Ponudite im da napišu određeni broj **pitanja koja su vezana za neku temu/sadržaj**, a vi ta pitanja objedinite i napravite im jedinstven nastavni listić s pitanjima (koristite jednostavne platforme za kreiranje kvizova poput Kahoot! ili Mentimeter) na koje bi oni odgovorili u svojoj svesci i poslali vam. Ocijenite kreativnost, raznovrsnost u osmišljavanju pitanja. To takođe radite i u učionici!
- Dajte im **kratke zadatke sa jasnim instrukcijama**, npr. pitanja otvorenog tipa. Nije poželjno da pitanja budu u formi puke reprodukcije naučenog i da zahtijevaju puno prepisivanja (posebno ne na mlađem uzrastu) – preporuka je da to budu zadaci koji zahtijevaju njihovo promišljanje, lični komentar, doživljaj i osvrt na problem/temu (ukoliko je izvodljivo, nešto što ne mogu naći na internetu).
- Ponudite im da **dublje istražuju problem** (problemska nastava), posebno ono što ih interesuje, pa da pripreme prezentaciju, poster ili napišu esej o tom konceptu. Ovo im takođe pomaže da dublje razumiju problem (ujedno je i dio integrativne nastave, pronaći će veze s drugim predmetom/ima). Učenike treba ohrabriti da traže pomoć i konsultuju udžbenik, dostupnu literaturu ili internet, a pretraživanjem uče i sigurno će nešto u toku rada zapamtiti.
- Probajte da ne svodite učenje/nastavu samo na odnos nastavnik-učenik. Budite slobodni, kao i u učionici, da im date zadatke **da rade u paru/grupi**, to će im sada i prijati jer su i fizički odvojeni od vršnjaka (projektna nastava, istraživački zadaci). Recimo uz podršku alata poput: Skype, Viber, Hangout, Zoom i sl.
- Danas postoje veoma sofisticirani **alati za ocjenjivanje** pomoću računara koji omogućavaju definisanje testova (više u posljednjem poglavlju). Ovi testovi se ne moraju svoditi isključivo na takozvana „DA – NE“ pitanja, već postoji mogućnost da učenici daju potpunije odgovore, bilo u vidu teksta koji unose, skice koju nacrtaju ili programskog koda koji otkucaju. Ne smijemo zaboraviti da svaka vrsta pravljenja e-testova u klasičnom smislu za djecu koja nijesu ranije obučena da ih koriste, nije prikladna. Ovo se posebno odnosi na djecu mlađeg uzrasta. Uz to, testovi predviđaju ograničeno vrijeme i posjedovanje dobre internet veze ili platforme, što nemaju svi. Drugi mogući način je baziran na veb igrama koje podržavaju razvoj složenijih oblika mišljenja i kreativnih vještina, a ocjenjivanje zasnovano na igrama može da ima format jednostavnih kvizova (npr. Kahoot!).
- Ocjenjivanje u **direktnom kontaktu sa nastavnikom** (video poziv: Viber, Skype, Zoom...) je i u početnom periodu učenja na daljinu bilo neophodno u nekim situacijama. I ono se može praktikovati, najviše zbog toga što je to u mnogim slučajevima jedini direktan kontakt između nastavnika i učenika. Učenicima su ovakvi „susreti“ neophodni i radi sticanja realne slike o svom napredovanju u učenju. Važno je da ovo ne bude jedini način provjeravanja usvojenog znanja učenika, kao završna aktivnost nakon faze „isporučivanja“ materijala od strane nastavnika i „prijema“ od strane učenika. Kada su u pitanju naši najmlađi učenici, kako se komunikacija odvija preko roditelja, možete iskoristiti jednostavne govorne Viber poruke kako biste im poslali povratnu informaciju o radu, napredovanju i postignutim rezultatima.

Ne zaboravite da vodite evidenciju o njihovim aktivnostima, kao što to radite i klasičnoj nastavi. Sad vam je više nego ikad potrebna pedagoška sveska za praćenje vrednovanja. Jedan od načina koji se preporučuje, a koji su do sada najčešće koristili nastavnici informatike, jeste **elektronski portfolio (e-portfolio) učenika**. On predstavlja zbirku radova koja prikazuje rezultate koje je učenik postigao kroz razne aktivnosti u nastavnom procesu (npr. eseji, poster, fotografije, video i audio zapisi koje je kreirao učenik). Sadrži i informacije koje dokumentuju iskustva i razvoj kompetencija učenika.

Predložene postupke praćenja i vrednovanja moguće je primijeniti za najveći dio učeničke populacije. Ne zaboravimo da postoje i **učenici koji nisu u mogućnosti da učestvuju u interaktivnoj, elektronskoj komunikaciji**. Za takve učenike, u ovom trenutku, škole moraju obezbijediti materijale koji su štampani, narezani na CD-ROM ili USB. Tamo gdje je moguće, poželjno je korišćenje raspoloživih školskih resursa (npr. tablete koje su dobijale škole/učenici). Ova prepreka je ublažena i na način što je njima data preporuka da prate nastavu putem TV kanala, što podrazumijeva i izradu predloženih domaćih zadataka. Porukom ili pozivom dobijaju dodatna uputstva od svojih predmetnih nastavnika ili odjeljenjskih starješina.

Posebna uputstva za rad s **djecom s posebnim obrazovnim potrebama** pripremljena su na nivou Ministarstva prosvjete i u saradnji sa stručnim službama resursnih centara i prosljeđena školama, a materijal je dostupan i na Školskom portalu – Portalu za nastavnike ([Inkluzivno obrazovanje](#)).

Praćenje vrednovanja i ocjenjivanje učenika ne može se svoditi samo na jednu ili rijetke ocjene dobijene putem online zadataka i testova ili usmenih odgovora putem video poziva.

U ovom trenutku prioritetni cilj učenja na daljinu treba biti pružanje podrške učenicima tako što će nastavnici uz pomoć radnih obaveza pokušati da stvore uslove da djeca budu animirana i lakše prebrode ovo razdoblje u svojim životima.

Čak i ocjenjivanje treba koristiti u psihološke svrhe kao model podrške. Jer, kada učenici sebi postave ciljeve za učenje, očekivano je da će im obaveze skrenuti misli sa dnevnih tema i izvještaja koje čuju na TV kanalima.

Ni u jednom trenutku organizacije učenja na daljinu ne možemo zanemariti da su okolnosti u kojima sada radimo vanredne. Posebno ne prilikom postavljanja nerealnih kriterijuma u vrednovanju uspjeha učenika u učenju u uslovima kada se svi brinu za život, i djeca i mi. Ovo je trenutak koji treba da iskoristimo da djeci objasnimo da ocjena nije cilj učenja, ali i da shvatimo da su životne lekcije važnije od akademskih.

Alati koji se preporučuju za korišćenje u E-učionici

Svi alati koji su otključani i ponuđeni kao besplatni od strane brojnih kreatora softvera mogu biti dobra podrška u procesu učenja na daljinu, uz kombinaciju materijala i sadržaja koje su namjenski kreirali sami nastavnici. Ovi alati su **osnov za razvijanje samoobrazovanja putem usmjeravanog, odnosno vođenog učenja učenika od strane nastavnika**. Alati su podrška nastavniku da, različitim pristupom nastavi i učenju, podstakne učenike na učenje, kritičko mišljenje, kreativnost, lični stil i izražajnost, a u cilju ostvarivanja zadatih ciljeva/ishoda učenja.

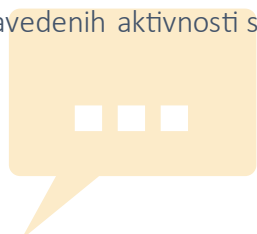
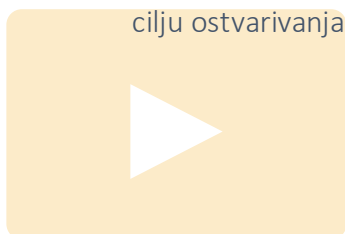
Ovaj vid nastave bazira se prevashodno na ključnoj kompetenciji „učiti kako učiti“, jednako koliko i na digitalnoj kompetenciji, koje su samim tim i njen osnov. Stoga, preporuka je nastavnicima da koriste alate kojima će nužno jačati svijest učenika o važnosti samostalnog učenja, traganja za novim izvorima znanja, njihovom funkcionalnom karakteru, kao i razvijanju kritičkog mišljenja.

Alati moraju osigurati **dvosmjernu komunikaciju između nastavnika i učenika**, te se stoga moraju kombinovati različiti kanali učenja za nastavu na daljinu, shodno raspoloživim mogućnostima. To bi značilo da nastavnici nužno moraju raditi na jačanju svojih digitalnih vještina kroz proces samoobrazovanja, istražujući mogućnosti različitih alata i platformi za učenje na daljinu, ali nužno moraju raditi i na unapređenju organizacionih sposobnosti i upravljanja vremenom.

Određeni dio škola u Crnoj Gori, posebno srednjih, već ima urađene **e-platforme** koje su nastavnici, kao dodatak, i ranije koristili za rad učenicima: dijeljenje materijala, primanje domaćih zadataka, čak i da ih elektronski testiraju u školskim uslovima. Takođe, značajan je i broj nastavnika koji je, bez obzira na školske platforme, i do sada koristio i razvijao različite modele učenja na daljinu. Škole i nastavnici koji su ovo praktikovali i prije obustave klasične nastave, mnogo su se lakše adaptirali na postojeće uslove i značajan su resurs svojim kolegama.

Kada su u pitanju **niži razredi (prvi obrazovni ciklus)**, odjeljenjske starješine mogu osnovati **Viber** ili **Facebook grupe** putem kojih će komunicirati sa roditeljima, kroz slanje kratkih poruka i instrukcija u vezi nastavnog sadržaja. Ovaj vid komunikacije može da uključuje video sadržaje nastavnika sa preciznim instrukcijama za učenike, tekstualne zadatke i sl. Takođe, komunikacija nastavnika i učenika može se odvijati i putem **elektronske pošte**.

Za starije razrede, koji u osnovnoj školi uključuju **drugi i treći obrazovni ciklus**, a u **srednjoj školi se odnosi na sve učenike**, pored Viber i Facebook grupa, kao i elektronske pošte, nastavnici mogu koristiti i druge alate koji uključuju video-predavanja, zatim lekcije koje podstiču aktivnu misaonu aktivnost učenika stavljajući akcenat na asocijativno učenje, ali i evaluaciju u cilju dijagnostike i motivacije učenika, kao i mogućnost diskusije i provjere znanja „uživo“. U cilju ostvarivanja navedenih aktivnosti svi nastavnici se nužno moraju oporabiti u upotrebi

informatično-komunikacionih tehnologija i to ne u cilju unapređenja nastave, već u cilju njenog izvođenja.

Viber Community - u saradnji s kompanijom Viber, omogućena je upotreba i aplikacije Viber i usluge Viber Community koja omogućava efikasnu grupnu komunikaciju i razmjenu informacija, što može da bude korisno u ovim uslovima.

E-pošta – odličan kanal komunikacije na relaciji nastavnik - učenik, jer pomoću emaila možemo učenicima slati materijale iz kojih mogu da uče (u tekstualnom obliku, linkove za veb-sajtove ili YouTube video materijale), uključujući i smjernice za učenje.

Preporuka nastavnicima je da koriste i mogućnost **video predavanja**. Nastavnici mogu veoma jednostavno sa učenicima da naprave video konferenciju, a da im za to čak nisu potrebni nikakvi posebni programi.

Hangout – omogućava pripremu video konferencije preko ovog dodatka u Gmail-u. Potrebno je sa učenicima dogovoriti vrijeme kada nastavnici mogu uključiti video poziv i učenicima nešto ispričati, dati instrukcije ili uputstva za učenje, čak i predavati.

Skype grupe - u dogovoreno vrijeme se može odvijati nastava, grupna ili individualna, koja ne mora nužno biti usmjerena na usvajanje novog gradiva, već i na odgovaranje učenika.

YouTube kanal - mogućnost pripreme video materijala i njihovo postavljanje može se uraditi i putem ovog posebnog kanala.

Google učionica - iako nema toliko opcija kao Moodle platforma, vrlo je jednostavna i pregledna, uz to, nema instalacije i održavanja. Pogodan za audio, vizuelno i AV predavanje. Sve što vam je potrebno je Gmail nalog, koji većina nastavnika i učenika ima, tako da je učenje u virtuelnoj učionici krajnje jednostavno. Možete da kreirate raspored časova, kod za svaki datum dijelite s učenicima. Uz pomoć aplikacije možete organizovati i održati čas ili održati konsultacije da bi im zadali ili pregledali domaće zadatke (sa jednim ili više učenika istovremeno).

Google disk - memorijski prostor na internetu na kojem nastavnici mogu sa svojim učenicima dijeliti različite sadržaje: dokumente, slike, ali i testove, prezentacije.

Google upitnik – aplikacija uz pomoć koje možete provjeravati znanje uz jednostavne testove i kvizove. Vrlo je korisna alatka za provjeru postignuća učenika, ali i za usmjeravanje učenika na učenje tokom dana kada nisu u školi.

Zoom - aplikacija omogućava video komunikaciju širom svijeta, uz jednostavnu i pouzdanu „cloud platformu“ za video i audio sastanke, konferencije, pregovore, treninge i vebinare koju je moguće koristiti uz pomoć različitih elektronskih uređaja (moblnog telefona, kompjutera, laptopa, tableta i sl.). Ova aplikacija vam nudi više opcija, kao što su Zoom Rooms ili Zoom Meetings putem kojih možete voditi razgovor ili učestvovati u različitim događajima sa više osoba ili timova, što je veoma pogodno u trenutnoj situaciji.

Osim navedenog nastavnici se mogu koristiti **Office 365 paketom**, ali uz dodatak novog alata **Microsoft Teams**, uz pomoć kojeg mogu veoma dobro organizovati nastavu na daljinu za svoje učenike, ostvarujući komunikaciju sa njima nevezano od mjesta na kojem se oni nalaze uključujući kako računare, tako i tablet uređaje i mobilne telefone. Microsoft Teams objedinjuje cjelokupnu uslugu Office 365 paketa: Word, Excel, PowerPoint, SharePoint, OneNote, Planner, Power BI i Delve koji su ugrađeni u Microsoft Teams kako bi u ovom slučaju nastavnici imali sve informacije i alatke na dohvata ruke.

Nastavnici koji su u cilju dosadašnjeg unapređenja nastave i jačanja digitalnih kompetencija učenika već radili u **Moodle**, mogu i dalje nastaviti sa ovim alatom na koji su njihovi učenici već navikli. Moodle je slobodni softver za elektronsko učenje, učenje na daljinu, koji je ujedinio sistem za upravljanje kursevima, odnosno sistem za upravljanje učenjem, odnosno virtuelno okruženje za učenje. Nastavnici imaju mogućnost u okviru Moodle alata da koriste i poseban dodatak koji pruža mogućnost da se monotona PDF dokumenta pretvore u interaktivne materijale **Amanote – Distance teaching** (PDF+Voice+Note-taking). Ova opcija podrazumijeva sa se dokumentu koji je u PDF formatu mogu dodavati bilješke, označavanja, usmena objašnjenja, pitanja i sl.

Big blue Button - veb-konferencijski sistem i pravi izazov za nastavnike, stavljajući u prvi plan njihove digitalne kompetencije, ali i kreativnost. Dizajniran je za online učenje i može se koristiti samostalno, tj. nezavisno od Moodle, a može biti i dodatak unutar Moodle kursa.

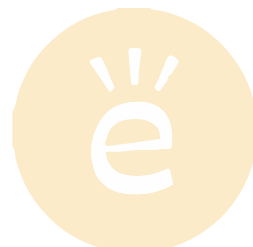
Kahoot! - online alat za provjeru znanja. Najpopularniji je kada su u pitanju brzi kvizovi. Mogu se dodavati fotografije i video zapisi, uređivati kviz po sopstvenom nahođenju, dijeliti kviz na društvenim mrežama. Obrazovne ustanove mogu dobiti besplatan pristup „premium“ uslugama, a to podrazumijeva pristup dodatnim pitanjima, izvještajima koji mogu pomoći u formativnom ocjenjivanju, obrazovne igre, ali i umrežavanje s drugim nastavnicima iste škole.

Testmoz – besplatni digitalni alat za provjeru znanja. To je jednostavan alat koji nastavnicima omogućava brzu izradu različitih testova.

Mentimeter – moćan softver za saradnju i prezentacije koji sadrži veliki broj anketa, tekst oblaka, pitanja višestrukog izbora, kvizove i sl.

Socrative - obrazovna platforma čiji je osnovni paket besplatan i kao i Kahoot! predstavlja online alat za provjeru znanja. Osim toga što je jednostavan za korišćenje, Socrative nudi mogućnost kreiranja više tipova zadataka: višestruki izbor (a,b,c,d...), Tačno – Netačno (T/F), kratki odgovor, kao i spremanje kviza u PDF formatu i rezultata u Excelu. Odličan je za kratke, ali i duže provjere: rezultati su vidljivi, učenici se ne moraju registrovati, moguć je pristup putem mobilnog telefona, tableta, računara.

Edmodo - bezbjedna i zatvorena mreža i platforma za učenje, koja je veoma jednostavna za korišćenje. Edmodo je pripremio Vodič za nastavnike s instrukcijama kako postaviti učionicu, aktivnostima za započinjanje učenja na daljinu, kao i mjestom za razmjenu iskustava i podršku.

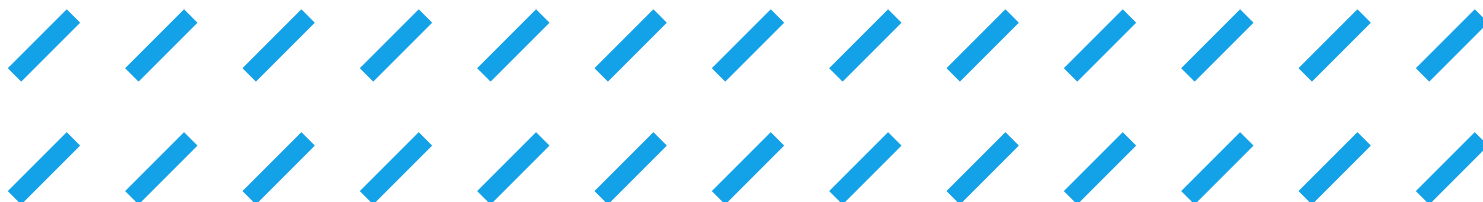

U cilju pružanja podrške obrazovnom sistemu za vrijeme trajanja #coronavirus, pozivamo vas da aktivno koristite alate za učenje na daljinu. Takođe, molimo vas da obratite pažnju na postavke (zaštita privatnosti), kao i sakupljanje i dijeljenje ličnih podataka. Prije, kao i tokom aktiviranja bilo koje platforme, obratite pažnju koje informacije dajete i na koji način će njima biti upravljano. Kako u svakodnevnim situacijama, tako i u virtuelnom prostoru, svaka aktivnost koju realizujemo u cilju učenja na daljinu mora biti usklađeno sa pozitivnim pravom i politikama obrazovnih ustanova o zaštiti djece i njihovih podataka.

Literatura

- **Creative Methods of Assessment in Online Learning.** Dostupno na: <https://ctl.learninghouse.com/creative-methods-of-assessment-in-online-learning/>
- Darby, F. **How to Be a Better Online Teacher.** Dostupno na: <https://www.chronicle.com/interactives/advice-online-teaching>
- **Flipped classroom.** Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Flipped_classroom
- Jurec, M., Petković, D. i Takač, D. (2018): **Upravljanje organizacijom nastave uz uporabu digitalnih tehnologija.** Zagreb:Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET.
- **Learning Platform.** Dostupno na: <http://www.timelesslearntech.com/learning-platform.php>
- **Measuring Student Learning. Cornell University.** Dostupno na: <https://teaching.cornell.edu/teaching-resources/assessment-evaluation/measuring-student-learning>
- **Metodičke upute za nastavu na daljinu.** (2020): Centar za obrazovne inicijative Step by Step, Zajednica inovativnih nastavnika i nastavnica. Dostupno na: <https://inskola.com/>
- Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu. (2020): **Sugestije za organizovanje online nastave.** Dostupno na: http://omsa.me/index.php?option=com_content&view=article&id=191:sugestije-za-organizovanje-online-nastave&catid=22&Itemid=435&lang=me&fbclid=IwAR1jWNRVbsdx0WbKEQ0FRZoHtkfnVFfa5_6APanvF9m_GqNMbo5f_8fq4QQU
- Orlando, J. (2011): **How to Effectively Assess Online Learning.** Magna Publications. Dostupno na: <http://www.suagm.edu/uagmcv/docs/academia/assessment/assessment-online-learning.pdf>
- Pandur, M. (2019): **Digitalni alati u nastavi.** Dostupno na: https://issuu.com/pckolarac/docs/digitalni_alati_2
- **Parent Engagement with Student Online Learning Is Important.** Dostupno na: <https://achievethecore.org/parent-engagement-with-student-online-learning-is-important/>
- **Planiranje obrazovno-vaspitanog rada.** (2006): Podgorica: Centar za stručno obrazovanje.
- **Priručnik za učenje na daljinu sa primerima iz prakse.** Univerzitet Crne Gore. Tempus project. University of Kragujevac. (ur: Viktorija Florjančič, University of Primorska, Faculty of Management Koper, Slovenia Radojka Krneta, Fakultet tehničkih nauka u Čačku, Univerzitet u Kragujevcu Marjan Milošević, Fakultet tehničkih nauka u Čačku, Univerzitet u Kragujevcu).

- Stern, J: Introduction to Online Teaching and Learning. Dostupno na: <http://www.wlac.edu/online/documents/otl.pdf>
- Uputstvo Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Zavoda za vredovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja: Nastava na daljinu – praćenje napredovanja i vrednovanje postignuća učenika. Dostupno na: <https://zuov.gov.rs/wp-content/uploads/2020/03/Formativno-vrednovanje.pdf>
- 5 Reasons Why Online Learning is More Effective. Dostupno na: <https://www.dexway.com/5-reasons-why-online-learning-is-more-effective/>
- 6 Ways to Assess Your Students in eLearning. Dostupno na: <https://www.shiftelearning.com/blog/ways-to-assess-your-students-in-elearning>
- 7 Tips On How To Prepare For Teaching Online. Dostupno na: <https://elearningindustry.com/7-tips-prepare-for-teaching-online>
- 8 Strategies To Help Students Ask Great Questions. Dostupno na: <https://www.teachthought.com/critical-thinking/8-strategies-to-help-students-ask-great-questions/>
- 8 Qualitative eLearning Assessment Methods To Track Online Learners Progress. Dostupno na: <https://elearningindustry.com/qualitative-elearning-assessment-methods-track-online-learners-progress>
- 14 Tips For Helping Students With Limited Internet Have Distance Learning. Dostupno na: https://www.kqed.org/mindshift/55608/14-tips-for-helping-students-with-limited-internet-have-distance-learning?fbclid=IwAR0g4R3yfd6Gvg-6pTjZbHZgauWO-g_PmH2dB1itUBsFk9XLqtDI7PXVhCk
- 20 Simple Assessment Strategies You Can Use Every Day. Dostupno na: <https://www.teachthought.com/pedagogy/20-simple-assessment-strategies-can-use-every-day/>
- 130+ Amazing Online Learning Resources. Dostupno na: <https://www.weareteachers.com/free-online-learning-resources/>

**UDRUŽENJE
PEDAGOGA
CRNE GORE**

Udruženje pedagoga Crne Gore

Udruženje pedagoga Crne Gore osnovano je krajem 2016. godine nakon Osnivačke skupštine održane u oktobru 2016. godine na kojoj je prisustvovalo preko 100 pedagoga iz Crne Gore. Nakon nekoliko godina nepostojanja sličnog udruženja, pedagozi ponovo formiraju svoje strukovno udruženje koje djeluje u nekoliko pravaca.

Udruženje ima za cilj da afirmiše pedagošku nauku kroz povećanje stepena profesionalizma, profesionalne autonomije i odgovornosti pedagoga, kao i unapređenje vaspitno-obrazovnog sistema Crne Gore. Postavljeni ciljevi uključuju i rad na unapređenju ljudskih, dječijih, ženskih, manjinskih prava i sloboda u Crnoj Gori, rad na polju socijalne inkluzije i razvijanje pedagoških, preventivnih i stručnih programa podrške za djecu, mlade, njihove roditelje i nastavnike.

Udruženje okuplja oko 200 pedagoga: stručnih saradnika zaposlenih u vrtićima, osnovnim i srednjim školama, resursnim centrima i dječijim domovima (oko 150), kao i pedagoge zaposlene u institucijama sistema i na Filozofskom fakultetu. Naravno, naši članovi su i pedagozi bez profesionalnog angažmana.

Kontakt:

upcg@live.edu.me

<https://udruzenjepedagogacg.wordpress.com/>

<https://www.facebook.com/pedagozicg/>

<https://www.instagram.com/udruzenjepedagogacg/>

<https://twitter.com/pedagozicg>